

het beest van een ander gedood had, zelfs de uitdrukking dat men geveest moest *„ziel voor ziel“*; en van de plant bezigt de Schrift zulk een uitdrukking nooit. Toch kan, na hetgeen we op grond van Psalm 139 uiteenzetten, bij niemand redelijke twijfel overblijven, of hetgeen in den mensch vast merkteken van 't eigen leven is, komt niet alleen ook bij het dier, maar evenzoo ook bij de plant voor; zoodat we ten slotte het leven van plant, dier en mensch, wat zijn eerste ontkenning aangaat, niet anders dan onder éénzelfde begrip mogen nemen. In de plant is zeer zeker de laagste orde van het leven, en zoodra we tot de kenmerken van de hoogere orden van het leven opklommen, valt de plant uit de reeks uit. Maar vergeten mag hierbij toch niet, dat ook in deze laagste orde het ontstaan van het leven, het leven zelf vertoont, zoodat dit zelfstandig ontstaan van het nieuwe leven niet een nevenschijnsel is, maar een grondverschijnsel, dat ook bij den mensch, evenals bij dier en plant, door het ontstaan het bestaan zelf beheerscht. Zeker, al wat in Psalm 139 voor ons treedt, is *„lichamelijk van aard, het embryo, het zich vormen van gebeente, het borduurweefsel, het baren; maar nooit mag daarom gezegd, dat dit voor den mensch slechts bijkomstig is, als ging hij eigenlijk ten slotte geheel in zijn geest op. Geheel de profetie en de prediking van de opstanding der dooden toch houdt het diepgaand onderscheid van engel en mensch onverbreekelijk vast. Ook onze grondslag in het zienlijke is eeuwig.*

Dr. A. K.

„En ontsiep met zijn vaderen“.

En David ontsiep met zijn vaderen, en werd begraven in de stad Davids.

1 Koningen 2 : 10.

Zijn dooden gedenkt men ook in ons land op zoo uiteenlopende wijs.

De ééne maal vindt ge bij gevoelige personen een zoo bijna zielelijk aldoo bezig zijn met de slieve betrekkingen en vrienden, die men ten grave uitdreef, dat 't u bijna hindert door 't zielelijk van den vorm. En een ander maal stuit ge weer op een tegenovergesteld nist, dat u soms zelfs pijnlijk aandoet. Zoo gestorven, zoo vergeten. Een gestorven kind, bij de kinderen die men had, niet meer meegedeld. Of ook dat, als vader en moeder wegsterven, het huishouden rustig voortgaat, alsof men nooit een moeder genoten of een vader gekend had. Vooral in tweede huwelijks is 't soms ontuchtend, zoo spoedig en zoo bijna geheel als de man of vrouw die wegstierf, ophoudt in 't leven van weduwe of weduwnaar mee te tellen.

In andere landen wordt dan teminste van het kerkhof nog werk gemaakt, en onder onze Roomsche landgenooten bleef ook altoos Alerzielen in eere. Wij, Gereformeerden, zijn in 't niet meer denken aan onze graven dan ook wel 't verst voortgeschreven. In Duitsland rekent men er nog veel meer mee. Maar in ons land zijn er vooral in 't Noorden streken, waar men schier elken band met zijn dooden heeft afgesneden. Het woord van Jezus: „Laat de dooden hun dooden begraven“, heeft blijkbaar invloed oefend. En het hoogst onvoldoende resultaat is, dat vaak de dooden voor hem, die ze verloor, zoo goed als niet meer bestaan.

In het midden tusschen de twee uitersten ligt de weg dien we ons in het heilig Woord voorgeeteekend vinden. Als 't kind van Bathseba gestorven is, zegt David: „Ik zal wel tot hem gaan, maar hij zal tot mij niet wederkeren“, en de uitdrukking: „Met zijn vaderen ontslapen“, die evenzoo van David opgeteekend staat, wijst op een betrekking tot onze lieve dooden, die met hun sterven nog lang niet geheel is: te niet gedaan. Nu had in later eeuwen het voortduren van onze betrekking tot onze dooden tot het geloof in een bemoeienis van onze dooden met ons, en van ons met onze dooden, geleid, dat vooral tegen het eind der middeleeuwen tot grove misbruiken geleid had. De ingesloten menning over het vagevuur, over de voorbidding, en roovert meer had ons ten slotte het dwaalspoor doen volgen. Hiervan voelden onze vaderen het bedenkelijke. Vandaar dat ze er mee braken. Doch al beamen we dit, toch kan niet ontkend, dat ook hierbij overdrijving insloep. Zulk een oostrekt afbreken van onze betrekkingen met onze dooden althans reeds *„voor het jongste oordeel“* is niet naar de Schrift.

Ons sterven is een verramd worden tot onze vaderen. De rijke man neemt waar wat den armen Lazarus te beurt valt. Ook onder Israël werden de graven in eere gehouden. En David zelf spreekt over zijn eigen sterven als over een volgen van zijn vaderen in die geheimzinnige wereld, die onder het graf voor ons schuil gaat.

Eens komt er een breking, een finale afbreking van alle betrekking ten opzichte van hen die niet *„derzelfde eeuwigheid“* ingaan. Als er twee zijn, die op aard zoo goed als al de jaren hun levens samen hebben geleefd, maar de één ontblijft in Jezus, en de ander bleef in zijn sterven van Jezus gescheiden, dan wacht zeer zeker beiden een eeuwigheid, maar een eeuwigheid die volstrekt scheiding zal maken. De gezaligden en de verlorenen zullen in de voltooide eeuwigheid niet meer voor elkander bestaan.

Maar die blijvende, die duurzame toestand gaat eerst in *„na het jongste oordeel“*, en tot op dien grooten dag van 't jongste gericht behooren alle kinderen der menschen saam tot die ééne, onafzienbare schare, die eens voor den Rechter van levenden en dooden zal staan.

Waren alle kinderen der menschen hier op aarde blijven leven tot op den jongsten dag, zoo zou geheel hetzelfde hebben plaats gegrepen. Ze zouden allen saam voor den Rechterstoel van Christus worden gesteld, en eerst na het oordeel van elkaar scheiden en uiteengaan.

Wat hier op aarde plaats grijpt is alleen, dat telkens weer een geslacht, dat zijn jaren hier uit heeft geleefd, tijdelijk terugtreedt, en vergeten na die uitrodding, tijdelijk achter de schermen wegschuilt, totdat eens alle geslachten saam in den dag des oordeels uit hun schuilhoeken weer te voorschijn zullen komen, niet als geesten, maar als menschen, na uit de dooden weer te zijn opgestaan.

Vandaar in Israël het beest, dat men, hier wegstervende, tot zijn vaderen ging, en vandaar ook onder ons: nog het vaste gevoel, dat wie

samen Jezus toebehooren, ook na hun sterven in gemeenschap blijven. En dit nu moet, welbezen, ook tot de verlorenen worden uitgetrekt. Denamen onze dooden, of ze ons lief hadden, dan of we onder hen leden, kunnen uit onze heugenis niet worden uitgewischt. Hun beeld leeft, als er oorzaak in 't gesprek of in eenig feit voor is, van zelf weer in ons op. En bij teederder conscientie voelt men zelfs meer dan eens, hoe men ook niet zijn dooden soms nog een rekening te veroffenen heeft.

De vraag of onze dooden ons nog kennen, en nog bemoeienis met ons hebben, zij nu geheel terzijde gelaten, met eeniglijk op de heugenis in onze eigen conscientie te letten.

We hebben heugenis van 't samenleven met onze dooden uit de jaren dat ze nog met ons waren, en bij het terugdenken aan dat vroegere leven, geraken we gedurig als vanzelf in overlegging, of we in onze liefde voor hen niet te kort schoten. Het was zoo heel iets anders toen we nog met hen leefden en zoo vaak aan ons egoïsme tegenover hen vasthielden, dan thans, nu we elken eisch tegenover hen yaren lieten, en niet alleen tot volkomen vergiffenis neigen voor wat ze tegenover ons misdieden, maar soms zoo vurig wenschen kunnen, om ze nog voor korten tijd terug te hebben, om hun dan eens te toonen, hoe we niet alleen zelf hun alles vergeven hadden, maar nu ook tot elk offer voor hen bereid zouden zijn.

En die herdenking nu van onze dooden is 't, die juist door de diepe insijnding in de conscientie, zulk een zegen brengt aan wie er niet overheen glijdt, maar die herdenking telkens vernieuwt en al rijker doet worden.

Vergeet toch nooit, dat, hoe lief we ook met elkander tijdens ons leven verkeerden, er aan de Christelijke liefde, aan de waarachtige, volle, teedere liefde voor elkander nog altoos zeer veel te kort komt. Doorleven we dit alles nu weer in onze gedachten, dan komt er zoo vaak behoefte aan vergiffenis in ons op, en rust 't geloof niet, eer het die verzoeking, ook voor wat onze dooden betreft, in Jezus heeft gevonden. En denken we er ons dan in, wat we soms eertijds zelf van onze dooden leden, zonder dit hun toen ten volle vergeven te hebben, dan komt die vergiffenis zoo ruim en overvloedig na het sterven in ons op, dat er ten slotte geen enkele hindernis meer bij het terugdenken aan onze dooden door onze ziel schijnt.

Bij de gedachte aan het terugzien, voelt ge dan zoo van zelf dat er niets meer te verzoeken of te veroffenen over zou blijven. Wie in de herdenking van zijn lieve dooden niet te kort schoot, heeft, eer hij zelf sterft, dit alles afgedaan, en uit zijn hart weggenomen, en zal bij 't weerzien er een van zijn zaligheden vinden, zoo hij 't tast en merkt, dat 't nu al verzoend is en vrede beider hart verheugt.

Meer nog. Niet sentimenteel, maar streng heilig opgevat, is zulk inleven in de nagedachtenis van onze lieve dooden zelfs een leerschool voor het heden. Ge verliest een kind. Maar na zijn dood voelt ge, wat ge in uw zorge en opvoeding te kort schoot. En vanzelf draagt dit de vrucht, dat ge voor uw kinderen, die God u nog liet, zooveel teederder zorge gaat koesteren.

Uit het saamleven met onze dooden vloeit ons zoo vaak een zegen toe voor de saamleving met hen die God ons nog liet.

Dr. A. K.

Amsterdam, 21 November 1913.

In het schoone kasteel Oud-Wassenaar dicht bij den Haag — het oude buitenverblijf van Mr. Groen van Prinsterer — werd verleden week de derde vergadering gehouden van het Comité dat den arbeid voortzet van de Wereld-Zendingsconferentie die in 1910 te Edinburg plaats vond. De voorzitter der vergadering, de bekende Zendingsdirecteur Dr. Gunning, las bij de opening der samenkomst het volgende begroetingswoord voor van onze Koningin:

„Ik acht mij gelukkig u een hartelijk welkom in mijn land toe te roepen. Ik wensch daarbij uit te spreken, dat ik van harte deel de beginselen, die uw comité bezielen bij zijn heilig werk en dat ik mij geestverwant gevoel van hen, die den verheven arbeid, in Edinburg begonnen, trachten voor te zetten. Ook in Nederland streven wij naar eenheid en samenwerking op het gebied der zending en trachten wij andere volkeren in hun, ons vreemde, toestanden liefdevol te verstaan, als getrouwe discipelen van Hem, Die kwam, om te dienen. Uw komst alhier en uw tegenwoordigheid op de Nederlandse Zendingsconferentie, beschouw ik als een verblijdend teken, dat diegenen mijner landgenooten, die de zending dienen, zullen volhouden bij deze beginselen. Het is mijn ernstige wensch, dat de eenheid van alle volgelingen van Christus, leden van Zijn onzichtbare gemeenschap, steeds dieper gevoeld worde en dat onze Heiland onze harten bestiere tot steeds inniger gemeenschappelijk gebod. Moge onze ijer worden aangevuurd en geheiligd en mogen alle arbeiders in Gods Wijngaard worden bekwaam gemaakt voor de zaak, waartoe zij persoonlijk geroepen worden. Moge de waarheid, die in Christus is, de duisternis der menschelijke ellende beschijnen en moge de onnaspeurlijke rijkdom zijner Goddelijke liefde onvergankelijke blijdschap wekken in de harten van alle schepselen Gods.“

Dit is nu de derde maal, dat onze Koningin een koninklijk woord tot ons volk doet uitgaan, waarin de warme taal van het geloof wordt beluisterd.

De eerste maal was, toen ze in Den Helder sprak voor onze matrozen en zeeofficieren, en hen wees op het heerlijke voorbeeld van onze glorieuse zeehelden, die niet alleen door dapperheid en kunde hadden uitgeblonden, maar bovenal door vroomheid, geloofsmoed en vertrouwen op de hulpe Gods. Een woord, dat wel te dieper treffen moest, omdat ieder helaas wel weet, hoe juist ons vlootpersoneel wel het meest is afgeweken van die vroomheid van ons heldhaftig voorgelicht, en de geest van ongelooft en revolutionair daar overheerschend is geworden.

De tweede maal was het, toen onze Koningin naar Parijs was getogen, en ze aan het feestgejubel zich onttrok om op den Zondag zich te begeven naar dat stille plein, waar het standbeeld van Caspar de Coligny staat opgericht, een der nobelste Hugenooten, geloofsheid en martelaar

tegelijk, om daar een krans neer te leggen en in woorden hem te huldigen, die een der voorvaders was van haar Koninklijk geslacht. Niet alleen die koninklijke daad van pietiet deed het hart van ons volk zoo goed, maar bovenal dat warme, van innige geloofsovertuiging tintelende woord, dat *„Christ avant tout“*, vóór alles Christus; een woord, dat nog te meer betekenis kreeg, omdat het gesproken werd op den bodem van datzelfde Frankrijk, dat steeds meer met den Christus breekt.

En nu dit derde Koninklijke woord, ditmaal gericht tot de afgevaardigden van alle landen, die hier saamkomen om over de Zendingsbelangen te beraadslagen. Een woord, waarin nu niet meer de geloofsmoed van het voorgelicht verheerlijkt wordt, maar waarin onze Vorstin zelf het ons komt getuigen, dat ze deel, van harte deelt, in dezen arbeid; dat ze zich geestverwant gevoelt van de mannen, die den zegen van het Evangelie aan de heidenen willen brengen; waarin zij den wensch uitspreekt, dat de eenheid van alle volgelingen van Christus, leden van Zijn onzichtbare gemeenschap, steeds dieper gevoeld worde, en dat onze Heiland — hoe doet dat onze bevoen in dien Koninklijken mond goed — onze harten bestiere tot steeds inniger gemeenschappelijk gebod. En ook nu weer dat warme woord, waarin onze Koningin al haar liefde voor de Zending uitspreekt, gesproken op een oogenblik, dat dit woord een daad heeten mag, omdat nog pas op allerlei meeting en in allerlei pamflet het liberalisme en socialisme te velde trok tegen den Zendingsijver der Christenen en daarin een gevaar zag voor onze koloniën. De man, aan wien thans de zorg voor onze koloniën is toebetrouwd, verklaarde: liever Turksch dan paapsch, zeg het nog duidelijker: liever heidensch dan Christelijk. Onze Koningin eindigt met de bede uit te spreken, dat *„de waarheid“*, die in Christus is, de duisternis der menschelijke ellende beschijnen moge en de onnaspeurlijke rijkdom zijner goddelijke liefde onvergankelijke blijdschap moge wekken in de harten van alle schepselen Gods“.

Neen, we willen na een dergelijk woord onze Koningin niet loven en prijzen; zij zou de eerste wezen, om waar ze zoo hartelijk en eenvoudig haar geloof beled, de verheerlijking van haar persoon af te wijzen. Maar wel weten we de toek te zijn van heel ons Gereformeerde volk, wanneer we het uitspreken, dat dit Koninklijke woord ons hart verkwikt en verblijd heeft. Dit was *„Oranje-taal“*. Het heeft in nog vaster banden ons hart aan onze Koningin verbonden. En het zal bij onze arbeid voor de Zending in onze Koloniën ons tot een heiligen prikkel zijn, te weten, dat ook onze Vorstin voor dezen arbeid tot „onzen Heiland“ bidt.

Ouderlingen-opleiding.

Op de jongste predikantenconferentie is door Prof. Lindeboom er op aangedrongen, dat een eigen opleiding voor de ouderlingen in het leven zou worden geroepen. Wel niet een wetenschappelijke opleiding zooals voor onze predikanten, maar dan toch een opleiding om hen meer geschikt te maken voor hun ambt.

Reeds op deze conferentie werden tegen dit plan ernstige bezwaren ingebracht; men zou zoodoende een kring van candida-ouderlingen krijgen, die meest tot de jongere gemeentelieden zouden behooren, aangezien ouderen wel niet veel lust en tijd zouden hebben zulk een cursus tot voorbereiding van 't ouderlingenambt mee te maken. Ook zou op deze wijze het zoogenaamde leekenelement, naar men meende, te veel te loer gaan. Terwijl ook praktische bezwaren werden ingebracht, o.m. dat dan de ouderlingen ook wel bezoldigd zouden moeten worden.

Ds. Miedema, die in de *„Groninger Kerkbode“* deze bezwaren mededeelt, en ze blijkbaar deelt, waarom hij een afzonderlijken cursus voor het ouderlingenambt afraadt, doet echter de vraag:

Is het dan niet gewenscht, dat ook voor 't Opziensambt zoo goed mogelijk toegeruste mannen mogen worden gevonden?

en geeft daarop 't volgende antwoord:

Ongetwijfeld, zal iedereen zeggen.

Daarom vooral ook achten wij 't van zooveel belang, dat mannen van meer dan gewone ontwikkeling voor dit ambt bereid bevonden mogen worden. Bovendien is ook voor dezen arbeid 't zoeken van gezonde kennis der H. Schrift, van de Gereformeerde leer, het getrouw lezen van de *„Herant“* en dergelijke bladen een zeer goede oefening. Tenzelfder conferentie als bovengenoemd werd daartoe ook gewezen op de Jongelings-Vereenigingen. Jongelingen, die behalve het getrouw en naarstig bezoeken van de catechisatie, een goed gebruik maken van de Jongelings-Vereenigingen, zullen als vanzelf een breedere toernesting ontvangen, die juist in de bediening van het Opziensambt zeer te pas komt.

Maar vooral dienen wij niet te vergeten, dat hier noodig is wijsheid. Niet wetenschap maar wijsheid. Die wijsheid wordt niet verkregen in de scholen en op cursussen; niet door boeken lezen en studie. Die leert God in de school des levens. Vooral in de school des Heiligen Geestes. Wij hebben vaak Ouderlingen ontmoet, die niet uitnuttigen in gaven van welsprekendheid, noch in overvloedige kerkrechtelijke kennis, maar die in de praktische wijsheid ver gevorderd waren. Die wisten de bedroefden te steunen, de wankeleden te sterken, geveinden te ontdekken, dwalenden te bestraffen. Die zoo hartelijk konden bemoeiden of met zooveel tact terechtwijzen. Dr. Kuyper sprak meermalen in de *„Herant“* over vader Bechtold, een eenvoudige Amsterdamse kuiper, die hem tot leering en bestiering was geweest.

En zoo zijn er God zij dank vele geweest, en zijn er ook nog in den tegenwoordigen tijd. Daarom mogen wij God wel bidden; dat Hij ons zulke mannen moge verwekken en geven. Toch wil dit niet zeggen, dat met name dan

ook de reeds in den dienst gestelde Ouderlingen niet zelf allerlei kunnen doen, om zich tot de uitoefening hunner ambtelijke bediening te bekwamen.

Allereerst komt daartoe zeker wel in aanmerking de getrouwe en biddende lezing en onderzoeke van Gods Woord. Een Opziener moet vooral in 't hanteeren van 't zwaard des Geestes, d.i. Gods Woord, bedreven zijn.

Voorts kan hij zeker ook met vrucht gebruik maken van boeken en geschriften, die met 't oog op de uitoefening van 't Opziensambt geschreven zijn. Wij willen hier bepaald een tweetal boeken noemen: *„J. Koelman, Het ambt en de plichten van Ouderlingen en Diakenen“*. En: *„P. Biesereld, Het huisbezoek“*.

Vooral ook dat laatste boek zal zeer veel nut kunnen doen tot een rechte praktijk van het huisbezoek, waarin een zeer groot deel van den Ouderlingen arbeid bestaat.

En voorts willen we daarbij ook nog noemen, dat 't middel van onze tijd, n.l. 't houden van conferenties zeker ook de Ouderlingen zou kunnen dienen.

Het komt ook ons voor, dat deze raad van Ds. Miedema meer aanbeveling verdient dan het door Prof. Lindeboom opgeworpen plan. Een opleiding voor het ouderlingenambt maakt, dat er straks tal van candida-ouderlingen zullen rondloopen; dat de gemeente daardoor in haar keuze zal gebonden worden en dat ze als ouderlingen zal krijgen niet mannen met de praktische gave van regering en wijsheid, maar mannen met veel boekenkennis.

Onze Heidelberger Catechismus.

In de *„Schriften des Vereins für Reformationsgeschichte“* heeft August Lang, die vooral op het gebied der studies over Calvin zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt, een kort overzicht gegeven van de geschiedenis van den Heidelberger Catechismus, ter gedachtenis, dat er 350 jaar zijn verlopen sinds dit kostelijk handboek onze Gereformeerde Kerken ontstond. De prijs dezer brochure, die 62 bladzijden beslaat, is niet te hoog; en men krijgt hier metterdaad een zeer goed en historisch betrouwbaar resumé van wat de nieuwste nasporingen op dit gebied aan het licht hebben gebracht. In het eerste hoofdstuk wordt de vraag behandeld, wie de vervaardigers van onze Catechismus geweest zijn; in het tweede hoofdstuk welk theologisch karakter onze Catechismus vertoont en wat de latere lotgevallen van onze Catechismus zijn geweest. Voor wie niet in staat is de uitvoerige studies over dit onderwerp te raadplegen en zich snel oriënteren wil, kan dit geschrift uitmendende diensten bewijzen. Het is vlot en duidelijk geschreven; er spreekt warme liefde uit voor onze Catechismus; en men weet, dat men in Lang te doen heeft met een historisch schrijver, die oprechtheid en eerlijkheid weergeeft. Vooral aan onze predikanten bevelen we dit geschrift daarom van harte aan, met name met het oog op het catechetisch onderwijs.

Wat nu inzonderheid de veel besproken vraag betreft, of onze Catechismus „Calvinistisch“ is, dan wel de representant van de Zurichse Gereformeerde richting, gelijk Prof. Gooszen in zijn studie over den Heidelberger beweerde, loont het de moeite hier over te nemen, wat Lang na een zorgvuldig onderzoek deszakeaande getuigt: „Calvin's Catechismus, zegt hij, is de grondslag van den Heidelberger Catechismus; niet alleen de grotere Catechismus van Ursinus (die het eerste ontwerp was van den Heidelberger Catechismus) maar ook hetgeen het meest kenmerkende motief is van de dispositie van den Heidelberger Catechismus en bovendien wie weet hoe vele bijzonderheden van den tekst zelf leggen daarvan getuigenis af. Derhalve zal het historisch steeds onjuist zijn den Heidelberger op welk punt dan ook in tegenpraak met Calvin uit te leggen“. Wanneer hij er voorts op wijst, dat de samenstellers van onze Catechismus ook van andere Catechismussen gebruik hebben gemaakt, en daaruit vele „levensvolle bijbelsche gedachten“ hebben overgenomen, en dat het hun daarom gelukt is haar „calvinische Grondslag innerlijk te bereichern en te erhöhen“, dan heeft hij daarmede volkomen gelijk. Wij zelf zouden niet gaarne onze Heidelberger Catechismus voor dien van Genève uitrusten en zijn dankbaar, dat onze Kerken deze latere en daarom rijpere vrucht uit de handen der Paltzische Kerk hebben ontvangen. Maar dit alles doet niets te kort aan het feit, dat onze Catechismus naar zijn theologisch karakter niet behoort tot wat Prof. Gooszen de oud-Gereformeerde richting noemt, d. w. z. de Zwingliaanse, maar tot de Calvinistische. Voor wie onze Catechismus kent, kon hieromtrent ook wel geen twijfel bestaan. De behandeling van het Avondmaal en van de Sleutelen des hemelrijks wees dit genoegzaam uit. Maar het was toch goed, dat een zoo gezaghebbend deskundige als Lang dit nog eens openlijk uitsprak.

Voor 't laatst.

Mogen we nog eens, thans voor 't laatst, om niet te veel van het geduld onzer lezers te vergen, op den nachtelijken aanslag terugkomen?

De *„Nieuwe Rotterdammer“* nam in haar Zondagblad van 2 November ons verweer tegen haar aantijging, dat de doleerende partij in 1885 een nachtelijken aanslag op de brandkast der Hervormde Kerk zou gepleegd hebben, over; ze teekende daarbij aan, dat dit verweer alleen „woordspel“ was en beloofde na een vernieuwd onderzoek op de zaak zelve terug te komen. Al te lang wachtte ze daarmede niet; reeds in haar Avondblad van 4 November volgde haar antwoord, dat ditmaal in een reeks van vragen aan ons adres bestond.

Tot ons leedwezen verhinderde overvloed van kopie ons dusver op deze vragen te antwoorden; bovendien kan een blad als de *„Herant“*, dat slechts eens per week verschijnt, niet telkens een goed deel van zijn kolommen voor polemiek afstaan. Zelfs rees de vraag of voortzetting van dit debat wel wenschelijk was. Er zijn geen erger blinden dan degenen die niet willen zien, en nu de *„Nieuwe Rotterdammer“* ons hoofdargument rusten laat en met tal van vragen komt aanzetten, die met de eigenlijke quaestie niets te maken hebben, toont ze daarmede zelf reeds, dat ze wel gevoelt, hoe zwak ze staat. Natuurlijk hebben we er geen oogenblik aan gedacht de *„Nieuwe Rotterdammer“* te overtuigen, dat de kerkelijke actie van 1885 een rechtvaardige zaak was; we begrepen vooruit, dat ze op dit punt voor een overreding vatbaar zou wezen. Vandaar dat we ons uitsluitend op juridisch standpunt plaatsten en ons beriepen op de uitspraken van de *„verschillende rechtbanken“* in dit geding, omdat we hoopten, dat de *„Nieuwe Rotterdammer“* daarvoor althans eenigen eerbied zou hebben. Waar toch uit deze uitspraken bleek, dat volgens de rechterlijke macht de schorsing der Kerkmeesters onwettig was, volgde hieruit, dat deze Kerkmeesters dan ook volkomen bevoegd waren geweest een kast, waarin de stukken van hun beheer zich bevonden, te doen openbreken, en dus de voorstelling van de *„Nieuwe Rotterdammer“*, alsof deze heeren een „aanslag“ hadden gepleegd op de eigendommen der Hervormde Kerk, *„laster“* was. Nu de *„Nieuwe Rotterdammer“* dit argument onweerdigd liet — omdat ze het niet weerleggen kan — blijkt daaruit, dat ze feitelijk haar ongelijk erkennen moet.

In plaats van dit echter eerlijk te doen, komt ze thans met een reeks van vragen aanzetten, wier beantwoording eigenlijk een geheele herhaling van wat in de dagen der Doleantie geschied is, zou noodig maken. Bovendien toont de redactie door deze vragen, dat ze van deze geschiedenis zoo bitter weinig af weet en begaat ze daarbij zulke dwaaze flaters, dat het de vraag is, of zulk een debat nog een serieus karakter draagt. Het is dan ook alleen wellevendheids-halve, dat we op deze vragen nog een kort antwoord geven.

De eerste vraag luidt:

Weet de *„Herant“* niet, dat het beheer in de Amsterdamse gemeente op andere wijze was geregeld dan elders en dat de kerkeraad, daarmede in het algemeen belast, dit opdroeg aan een financiële commissie, die als zodanig een andere plaats innam dan de zelfstandige colleges van kerkmeesters in andere gemeenten en met in door den kerkeraad stond onder synodale besturen?

De opmerking van de *„Nieuwe Rotterdammer“* dat het beheer te Amsterdam op andere wijze geregeld was dan elders, is wel iet wat onnoozel, alsof dit ons niet bekend zou wezen! Natuurlijk wisten we, dat, terwijl op de meeste plaatsen de gemeente het beheer kerkstreeks opdroeg aan kerkvoogden, die naast den Kerkeraad stonden en een onafhankelijke positie tegenover den Kerkeraad innamen, dit te Amsterdam anders was geregeld, omdat de gemeente het beheer hier had opgedragen aan den Kerkeraad, die dat beheer voerde door middel van een door hem benoemde Commissie. Wanneer de *„Nieuwe Rotterdammer“* hieruit echter afleidt, dat deze Commissie dus onder de Synodale besturen stond, omdat de Kerkeraad, die zijn lastgever was, aan de Synodale besturen ondergeschikt was, dan gaat deze conclusie niet op. Amsterdam's gemeente toch heeft steeds vrij beheer gehad; zelfs toen Koning Willem I het beheer een tijdlang aan zich getrokken had, bleef alleen Amsterdam deze politieke inmenging wraken, en het vrij beheer bleef hier gehandhaafd. Ook in 1869, toen de Synode der Hervormde Kerk, nadat de Koning het beheer los had gelaten, het beheer aan zich wilde trekken, heeft de gemeente van Amsterdam met overgrote meerderheid verklaard bij het vrij beheer te willen blijven. Zelfs werden maatregelen genomen, van meet af, om te zorgen, dat geen Synodaal bestuur ooit in de beheerszaken zich mengen kon. Al stond de Kerkeraad dus als geestelijk bestuur van de gemeente onder de Synodale, toch volgt daaruit niet, dat hij onder deze Synodale besturen stond in zijn kwaliteit van *„verlegenoordiger der gemeente“* om haar goederen te beheeren. Een college, dat een dubbele kwaliteit heeft, kan in zijne ééne kwaliteit onderworpen wezen aan een hooger bestuur, maar in zijn andere kwaliteit van dat bestuur onafhankelijk zijn. Zelfs het classicaal bestuur heeft dit erkend; in zijn brief van 15 December 1885 verklaarde het, dat de Kerkeraad zeer zeker volstrekt onafhankelijk was van enig ander kerkelijk bestuur ten opzichte der wijze van bestuur van de kerkgoederen, en dat het classicaal bestuur daaromtrent niets te zeggen had. (Kort verhaal p. 4) En in de brochure *„Waarom tachtig kerkeraadsleden geschorst?“* verklaarde het Classicaal Bestuur wederom, dat de Kerkeraad (en de Commissie van Beheer) bij het bestuur van de kerkgoederen enz. vrij was van elke politieke en kerkelijke inmenging (p. 10). Trouwens, aangaande dit punt kan geen de minste twijfel bestaan, omdat de Hooge Raad hieromtrent uitspraak heeft gedaan. Dit hoogste rechtscollege verklaarde toch, dat zelfs het vorms van het Classicaal bestuur, waardoor het de betrokken personen vervallen had verklaard van al hun rechten en van het lidmaatschap der Hervormde Kerk, geen rechtsgrond opleverde om de bedoelde kerkmeesters als ontzet uit hun functie te beschouwen. Stel hier nu naast de bewering van de *„Nieuwe Rotterdammer“*, dat de Kerkmeesters met en door den Kerkeraad aan de Synodale besturen onderworpen waren, om te voelen hoe ongenijmd haar bewering is.

Niet veel te dapper het door zij nog onwetendheid in 1885. Die

Is het soms Reglement die dat het de le ambten door hoogere bestuur kerkeraadsleden (waaronder zo schorst?

De bedoeld het Beheer, w er door den K pas in het jaar schorsing raadsleden *„Nieuwe Rotte“* zal, hoe ze m gers heeft g stuur heeft i dingen geda niet geweest, leden schorste ze tien jaar v We zouden b *„Nieuwe Rotte“* en haar in ge in 't vervolg voorlichter on Ook met h beter figur.

Is het onjuist, de Nieuwe Ker maar de kerkel ken; dat zij i predikanten en om een gemeet het synodale ju ben ontzegd, e noeg het ghe beest gehouden

Indien de de „geschorst“ dan begrijper want de Kerk kerkelijke wetten aan de regle hun lastgeven Kerkeraad w zake het behe meesters zich Classicaal Bes wat des Ker wederrechtelijk meester gema dit, optreden volgens de eig Kerk onwettig wetten dus j Bestuur geba Rotterdam aannemen, la overtuigen, d van de mees leden der H doleantie geer zwaals de hee Sanders, Mr. en Mr. P. va juist van de Kerk de dad in die dagen merkt. Boven ssterdamse F heeft op die En al even de Kerkmees de Nieuwe K predikanten e medelingen i te stichten, d juk) den toeg Hier geldt he maar een hi is juist omge meesters de kerkgebouwen steld voor de n er gepredikt, huwelijken he geschorste pr is toegelaten, nu niet komen bedoelde den zelfs deze uit toegang tot doende predi geweest; de officieel meeg kanten.

Hiermede Rotterdammer Of ze weder van begrip i kijk“ hebben met de geda aan de Rotte heeft gehad, ons richte.

Nog erger de *„Nieuwe“* haar slotopm baar kan zij daardoor w bracht, hoe onze Protest (en naar ve welke midde nemen.“ De ook hier we spreken, haai want ze we kerkelijk we de antirevol heeft, en dat geschied is d die geheel b maar door in de Hervor

En hierme werp afscheid laten we ga discussie als den voortge